

Nr 171.

Av herr **Löfvander** och herr **Gustavson, John**, om
avveckling av omsättningsskatten m. m.

När vid urtima riksdagen hösten 1940 den s. k. omsättningsskatten beslöts, uttalades från olika håll starka betänkligheter mot denna skatteform. I flera fall voro dessa betänkligheter av principiell art och man underströk skattens oförenlighet med de mest elementära begrepp inom gällande skattelagstiftning.

Sålunda erinrades om att denna skatt drabbar skattebetalarna utan annan hänsyn till bärkraft och skatteförmåga än som innebäres i de bestämmelser, varigenom vissa varuslag undantagas därifrån. De sociala skadeverkningarna av att under nuvarande, för vårt folk hårda tider, med av ökade produktionskostnader och felslagen skörd skärpta svårigheter och fördyrade levnadskostnader genom en skatt av detta slag lägga sten på börda, framstå i öppen dager.

Det har gjorts gällande att omsättningsskatten skulle så till vida drabba dem, som ha de bättre inkomsterna, hårdare, då dessa ha mera att köpa för. Uppenbart är dock, att även om de skattebelopp, som av dessa uttagas bli större, själva skattesystemet dock icke blir i samma mån tryckande. Det är den lille inkomsttagaren och den barnrika familjen i små omständigheter, som särskilt drabbas av denna skatt icke på inkomster utan på utgifter.

Med skäl framhölls även, så väl i motioner som i riksdagsdebatten, att denna beskattningsform vore den, som i nuvarande extraordinärt bistra tider *sist* borde tillgripas.

Med beklagande måste dock konstateras, att trots att vederbörande riksdagsutskott ägnade grundlig tid åt granskningen av den framlagda propositionen möjligheterna att genom anlitande av andra utvägar anskaffa de erforderliga medlen ingalunda uttömmande prövades. Uppfattningen av att man bragts i ett tvångsläge kom från flera håll till synes och att intet annat val funnes än att antaga den framlagda propositionen. I fråga om möjligheten till andra utvägar sänkades icke antydningar att alla sådana generellt kunde betraktas som förbehållna åt kommande regeringsinitiativ. Icke ens möjligheten att något ändra på den tågordning enligt vilken dessa kunde anlitas skulle således föreligga för riksdagen. Karakteristiskt för den allmänna motviljan mot den sålunda genomdrivna skatten och önskan att snart bliva den kvitt synes vara att vederbörande utskottsordförande, samtidigt som han tillstyrkte propositionen och det på densamma grundade utskottsförslaget, gav uttryck åt uppfattningen, att verkningarna av denna skatt skulle visa sig sådana att den snarligen skulle komma att avskaffas.

Härtill kan knytas reflexionen att då avsågs att med omsättningsskatten uttaga 200 miljoner kronor. Då i årets statsverksproposition anges att den för 1941 beräknas ge 240 miljoner kronor och för 1942 eventuellt 250 miljoner

kronor, synes det uppenbart att genom denna stegring skattens skadeverkningsförmåga förmerats. Även ur en annan synpunkt måste det framstå som tvivelaktigt, om ens de statsfinansiella fördelarna av att få in så stora belopp kunna anses uppväga dess olägenheter. Vid skattens genomförande framhölls, icke minst av representanter för handel och hantverk, att själva formen för dess uttagande genom det arbete och de kostnader, som utan ersättning pålades näringslivet i samband härmed, särskilt för de mindre företagarna måste innebära en betydande börda och olägenhet. Uppenbart är att skattens konstruktion såsom en avgift på vissa varor, försålda genom hundratusentals detaljhandlare, hantverkare och andra småföretagare och med skyldighet för dessa att bokföra och redovisa de inflytande medlen är opraktisk och icke minst ur kontrollens synpunkt innebär åtskilliga vanskligheter. Utav dessa mindre företagare, som bli organ för skattens uttagande, har ett mycket stort antal hittills icke ens rimligen ansetts kunna åläggas att föra handelsböcker. Att frånvaron av ordnad bokföring på många håll måste medföra betänkliga konsekvenser med hänsyn till så väl den ålagda uppbörds- och redovisningskyldigheten, som i fråga om kontrollen, är uppenbart. Å andra sidan måste införande av verkligt betryggande förhållanden för både små och stora företagare medföra arbete och kostnader. Även om uppbörden sålunda som en extra konsekvens av skatten övervältras på näringslivet, och sålunda ej direkt drabbar statsverket, bli verkningarna dock indirekt säkert kännbara. Och även i detta hänseende är det de små, som få taga de hårdare törnarna.

Att skatten icke generellt fastslagits skola vara »synlig» torde icke heller ha bidragit att öka allmänhetens förtroende. Uppfattningen är på många håll att det till sist blir allmänheten som i sista hand får bära kostnaderna för en ovanligt opraktisk uppbördsform — och det kanske i överkant.

Då i samband med årets statsverksproposition tanken aktualiserats om en stabilisering av budgeten och uppdelning av ordinarie och extraordinarie inkomster synes tanken ligga nära till hands att ägna en översyn även åt sättet att skaffa inkomsterna och uppenbart är att omsättningsskatten då särskilt skall komma i skottlinjen.

Vid framläggandet av proposition om omsättningsskatten framhölls med mycken skärpa nödvändigheten av att innan sådana beskattningsformer tillgreps de som bära ansvaret med hårda händer gripa sig an med en verklig nedskärning av statsutgifterna (se ex. motionerna I: 21; II: 36 1940). Så har icke skett i en omfattning som ens tillnärmelsevis motsvarar lägets krav. Genom sådana besparingsåtgärder skulle dock omsättningsskattens avskaffande väsentligen underlättas. I samband härmed förtjänar erinras om att enbart förmalningsavgiftens avskaffande skulle medföra en besparing av 33 miljoner kronor. Att denna utgift i statsverkspropositionen bokföringsmässigt upptagits bland dem som skola utgå av lånemedel gör icke en besparing av beloppet mindre angelägen. Bland de ordinarie utgifterna finnas tillräckligt många poster, som lika väl kunna överflyttas att bäras av lånemedel och omsättningsskattens art av tillfällig nödfallsutväg har i det föregående berörts.

Förmalningsavgiften anges som bekant ha till uppgift att förbilliga mjöl- och brödspriset. Härtill är att märka att priset på brödspannmål åren före

kriget var synnerligen lågt. De av statsmakterna beslutade direktiven medgävo emellertid uttagande av ett pris härå, som med upp till 15 procent kunde överstiga 1925—29 års priser. Att det här verkligen var fråga om ett klart erkännande från statsmakternas sida av skäligheten utav ett sådant pris framgår av de uppmaningar jordbrukarna upprepade gånger erhöilo från ansvarigt håll att genom effektivare utnyttjande av sina organisationer och produktionsöverskottets »avlyftande» söka uttaga ett brödsädespris på ungefär 26 kronor per deciton. Sedan dess ha produktionskostnaderna som bekant stegrats och det kan med allt fog fastslås att nu gällande pris på brödspannmålen med hänsyn härtill är billigt och skäligen bör av konsumenterna erläggas. Ur denna synpunkt är sålunda subventionen föga motiverad.

Gjorda undersökningar angående brödpriset som på olika trakter starkt växlar och dess relation till produktionskostnaderna synas även ge fog för antagandet att en effektivare priskontroll skulle ge möjlighet till sådan justering av marginalen för mellanhandsvinsten att förmalningsavgiftens avskaffande helt skulle elimineras. Däremot skulle ett slopande av omsättningskatten för den konsumerande allmänheten innebära en lättnad av verklig betydelse.

Även andra besparingsåtgärder av motsvarande omfattning synas böra komma ifråga. Bland annat kunde en omprövning företagas av de åtgärder, som motiverats av nödvändigheten att motverka omsättningskattens sociala skadeverkningar.

I motion till urtima riksdagen 1940 (I: 24; II: 30) framfördes tanken att ersätta omsättningskatten med på annat sätt utformade beskattningsåtgärder, som med enklare förfaringssätt och mindre invecklade kontrollåtgärder förena större hänsyn till försörjningsbördan och skattekraft. Motionärerna voro icke blinda för att det ekonomiska läget vore sådant, att även den bredare massan måste i förhållandevis ökad omfattning bidra att bära skattebördan. Den föreslagna omsättningskatten hörde emellertid till de ur social- och befolkningspolitisk synpunkt mest motbjudande former av beskattning, som drabbade hårdast där försörjningsbördan är störst och lättast där den är minst.

Motionärerna funno därför att en extra inkomstskatt och en väsentlig förändring av grunderna för de skattefria avdragen ur de breda folklagrens och i synnerhet den fattigare befolkningens synpunkt vore att föredraga före omsättningskatten. Det är även obestriddigt att en omsättningskatt, som utgår även på ett stort antal nödvändighetsartiklar, hårt drabbar folkpensionärer och andra i små omständigheter, vilket en även ganska stark beskäring av de skattefria avdragen inte behöver göra. De nuvarande avdragen för statsbeskattningen äro faktiskt så pass tilltagna, att mer än hälften av det taxerade beloppet försvinner som underlag för direkt beskattning. Det är otvivelaktigt önskvärt att en viss frihet från direkt beskattning beredes de lägsta inkomsttagarna. Därifrån och till det nuvarande systemet är emellertid steget långt. När dessutom denna nuvarande relativa skattefrihet till och med för familjer i ganska goda omständigheter göres i icke ringa grad illusorisk genom omsättningskatten, synes det som om en omläggning av systemet till gagn för de sämst ställda icke borde stöta på oöverbanneliga svårigheter.

En sådan reform bör även taga sikte på avskaffandet av dyrortsgraderingen utav de skattefria avdragen. Härom säges i motion till innevarande riksdag (I: 14; II: 11) bland annat:

»Lika väl som skattesatserna kunna ändras från år till år, lika väl kunna gällande bestämmelser ifråga om skatteavdragen ändras utan mera ingående utredning. Ett avskaffande av skattegrupperingen kan ur det allmännas synpunkt och med hänsyn till önskvärdheten av att erhålla en rättvisare avvägning av skattebördan vara av behovet påkallad. — Det synes därför uppenbart, att den skattekraft, som genom de högre skatteavdragen på dyrare orter försvinna, i ökad omfattning bör tagas i anspråk.»

Ett genomförande av en skattereform även i detta avseende bör lämpligen ske i samband med omsättningsskattens avskaffande.

Under åberopande av vad ovan anförts hemställas,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville göra framställning om omsättningsskattens snara avveckling;

samt att likväl erforderliga skattemedel hellre måtte uttagas genom progressiv inkomstbeskattning och tillförande av nytt skatteunderlag i samband med avskaffande av de dyrortsgraderade skatteavdragen och införande av bevillningsfria familjeavdrag utan dyrortsgruppering.

Stockholm den 24 januari 1942.

Axel Löfvander.

John Gustavson
i Guntorp.
